

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ DAİRE

DOĞAN VE DİĞERLERİ - TÜRKİYE

(Başvuru numaraları: 8803-8811/02, 8813/02 ve 8815-8819/02)

KARAR

(ÖZET ÇEVİRİ)

(Adil Tazmin)

STRAZBURG

13 Temmuz 2006

Bu karar AIHS'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen şartlarda kesinlik kazanacaktır. Ancak, üzerinde şekle ilişkin değişiklik yapılabilir.

© T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2006. Bu gayriresmi özet çeviri Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı'na atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Dava, Abdullah Doğan, Cemal Doğan, Ali Rıza Doğan, Ahmet Doğan, Ali Murat Doğan, Hasan Yıldız, Hıdır Balık, İhsan Balık, Kazım Balık, Mehmet Doğan, Müslüm Yılmaz, Hüseyin Doğan, Geyik Doğan (8 Aralık 2004 tarihinde vefat eden Yusuf Doğan'ın eği), Hüseyin Doğan ve Ali Rıza Doğan ("başvuranlar") isimli on beş Türk vatandaşının, 3 Aralık 2001 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Hürriyetlerin Korunması Sözleşmesi'nin ("Sözleşme") 34. maddesine dayanarak Türkiye Cumhuriyeti aleyhine AİHM'ye yaptığı on beş başvurudan (no. 8803/02, 8804/02, 8805/02, 8806/02, 8807/02, 8808/02, 8809/02, 8810/02, 8811/02, 8813/02/, 8815/02, 8816/02, 8817/02, 8818/02 ve 8819/02) kaynaklanmaktadır.

Davada ana kararın verilmesinin ardından, sorumlu Devlet yetkilileri, köylerindeki mallarına erişimleri engellenmiş olan kişilerin AİHS kapsamındaki mağduriyetlerini tazmin etmek amacıyla 27 Temmuz 2004 tarihli Tazmin Yasası dahil olmak üzere birkaç tedbir almıştır. AİHM, tazmin yasasının uygulanmasını bir "örnek dava"da incelemiş (bkz. *İçyer – Türkiye*, no. 18888/02, 12 Ocak 2006) ve Hükümet'in sisteme ilişkin sözkonusu olan durumu gözden geçirme ve etkili bir hukuk yolu sunma görevini yerine getirmiş olarak görülebileceğine karar vermiştir (ibid., § 86). Buna göre, başvuranların AİHS'nin 35 § 1. maddesi kapsamında, 27 Temmuz 2004 tarihli Yasa bağlamında ilgili tazmin komisyonlarına başvurmaları ve mallarına erişememelerinin bir sonucu olarak maruz kaldıkları zararın tazminini talep etmeleri gerektiğini tespit etmiştir. Dolayısıyla, AİHM, AİHS'nin 35 §§ 1. ve 4. maddesi kapsamında yaklaşık 1500 benzer başvuruyu iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle reddetmiştir.

HUKUK

AİHS'nin 41. maddesine göre:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A.Maddi Tazminat

1.Başvuranların görüşleri

Başvuranlar, bu davada belirlenecek olan maddi tazminatın mevcut yaşam standartları ile köylerinden çıkarılmadan önce 1994'te sahip oldukları yaşam standartları arasındaki yıllık ekonomik fark temel alınarak yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, sözkonusu tarihte Boydaş Köyü'nde ikamet eden ortalama bir ailenin, yedi-sekiz dönüm arsa, bir ev, bir ağıl ve yüz adet küçükbaş hayvanının olduğunu not etmişlerdir. Hayvancılıktan elde edilen ortalama gelir, on milyar TL'nı (yaklaşık olarak 6.087 Euro) bulmakta idi. Dolayısıyla, bu meblağın, her bir başvuranın maruz kaldığı ortalama yıllık kazanç kaybı olarak düşünülmesi gereklidir. Ayrıca, büyük kentlerde alternatif barınma için ödedikleri aylık kiranın, maruz kaldıkları zararla bağlantısı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Her bir başvuranın maruz kaldığı maddi zararlarla ilgili olarak, başvuranlar izleyen iddiaları sunmuştur:

(a)Abdullah Doğan (başvuru no: 8803/02)

Evli ve beş çocuklu olan Abdullah Doğan, maddi tazminat başlığı altında, Boydaş'tan 1994 yılında çıkarılmasından bu yana gelir kaybının 80 milyar TL'nı (yaklaşık 48.750 Euro) bulunduğunu ileri sürmüştür. Boydaş'ta bir ev, bir ahır ve bir ağılının bulunduğunu belirtmiştir. Boydaş'ın 9.000 m2 tapulu arsası bulunmaktaydı ve kendisi babasından kalan bir toprağı işlemektedir. Sözkonusu tarihte, altmış keçisi, kırk keçi yavrusu ve bir ineği vardı.

(b)Cemal Doğan (başvuru no: 8804/02)

Evli ve dört çocuklu olan Cemal Doğan, 81.6 milyar TL talep etmiştir. Babasından kalmış olan bir toprağı işlemekte idi ve ayrıca bir evi, bir ahır ve bir ağılı bulunmaktaydı. Sekiz adet küçükbaş hayvanı vardı. Başvuran, her ay kira için 100 milyon TL harcadığını eklemiştir. Dolayısıyla, 1999'ten bu yana alternatif barınma harcamaları toplam 9.6 milyar (yaklaşık 5.830 Euro) bulmuştur.

(c)Ali Rıza Doğan (başvuru no: 8805/02)

Başvuran, evlidir ve sekiz çocukludur. Maruz kaldığı maddi tazminat için 88 milyar TL (53.450 Euro) talep etmiştir. Köyünde bir evi, bir ahır ve bir ağılı bulunmaktaydı. Ayrıca, seksen adet küçükbaş hayvanı, üç adet sığırı, seksen kavak, on beş ceviz ve elma ağacı vardı. Yıllık gelir kaybı 11 milyar TL'nı (6.680 Euro) bulmuştur.

(d)Ahmet Doğan (başvuru no: 8806/02)

Evli ve on iki çocuklu olan başvuran, maddi zararının toplam 113.6 milyar TL (69.000 Euro) olduğunu iddia etmiştir. Boydaş Köyü'nde bir evi, bir ağılı, bir ahır ve 21 dekar tapulu arsasının olduğunu not etmiştir. Mallarına erişimi engellenmemiş olsaydı, her yıl 13 milyar kazanacağını ve kira için 9.60 milyar (aylık 100 milyon) harcamamış olacağını iddia etmiştir.

(e)Ali Murat Doğan (başvuru no: 8807/02)

Evli ve iki çocuklu olan başvuran, babası Yusuf Doğan'dan kalan bir araziyi işletmekteydi. Geçimini, hayvancılık ve ormancılıkla sağlamaktaydı. Yıllık kazanç kaybının 5 milyar TL olduğunu iddia etmiştir. Kazançtan yoksun bırakılmasından kaynaklanan kaybı, toplam 40 milyar TL'dir (24.200 Euro). Ayrıca, alternatif barınma harcamasına ilişkin olarak maddi kayba maruz kaldığını belirtmiştir. Bu bağlamda, aylık 100 milyon TL kira ödediğini ve bunun toplam 9.6 milyar (5.800 Euro) olduğunu not etmiştir. Toplam kaybı, 49.6 TL'nı (30.000 Euro) bulmuştur.

(f)Hasan Yıldız (başvuru no: 8808/02)

Başvuran, evli ve üç çocukludur. Maddi zararının 209.52 milyar TL (126.900 Euro) olduğunu ileri sürmüştür. Yıllık gelir kaybının 25 milyar TL, aylık kira harcamasının ise 100 milyar TL olduğunu belirtmiştir. Babası ile birlikte, tapularının babasının üzerine olduğu 10 dönüm araziye işlemektedir. Sözkonusu tarihte, iki yüz küçükbaş hayvan ve altı adet sığırı bulunmaktaydı. Ayrıca, seksen kavak ağacı vardı.

(g)Hıdır Balık (başvuru no: 8809/02)

Başvuran evli ve iki çocukludur. 79.52 milyar TL (48.200 Euro) maddi zarara uğradığını belirtmiştir. Babasıyla birlikte, 180 dönüm arazi işlemekte idi ve bir ev, bir ahır ve bir ambarı bulunmaktaydı. Altmış adet küçükbaş hayvanı ve iki adet sığırı vardı. Ayrıca, elli kavak ağacı bulunmaktaydı. Yıllık gelir kaybının 8.5 milyar TL, aylık kira harcamasının ise 120 milyon olduğunu not etmiştir.

(h)İhsan Balık (başvuru no: 8810/02)

Başvuran, evli ve iki çocukludur. 51.52 milyar TL (31.000 Euro) maddi zarara uğradığını ifade etmiştir. Dedesine ait 180 dekarlık araziyi işlemekteydi. Yıllık gelir kaybının 5 milyar TL, aylık kira harcamasının ise 120 milyon olduğunu not etmiştir.

(i)Kazım Balık (başvuru no: 8811/02)

Başvuran, evli ve dokuz çocukludur. 171.52 milyar TL (103.765 Euro) maddi zarara uğradığını ifade etmiştir. Babasıyla birlikte 180 dönüm araziyi işlemekteydi ve bir evi, bir ahır ve bir ağılı bulunmaktaydı. Yüz elli adet küçükbaş hayvanı, beş sığırı, otuz arı kovanı ve üç yüz kavak ağacı vardı. Yıllık gelir kaybının 20 milyar TL, aylık kira harcamasının ise 120 milyon olduğunu not etmiştir.

(j)Mehmet Doğan (başvuru no: 8813/02)

Başvuran evlidir ve iki çocukludur. 53,6 milyar TL (48.200 Euro) maddi zararının olduğunu ifade etmiştir. Amcasının adına kayıtlı 15 dönüm araziyi işlemekteydi. Köyde, bir evi, bir ahır ve bir ambarı vardı. Otuz adet küçükbaş hayvanı ve iki adet sığırı bulunmaktaydı. Yıllık gelir kaybının 5.5 milyar TL, aylık kira harcamasının ise 100 milyon olduğunu not etmiştir.

(k)Müslüm Yılmaz (başvuru no: 8815/02)

Başvuran evlidir ve yedi çocukludur. 240 milyar TL (144.675 Euro) maddi zararının olduğunu ifade etmiştir. Boydaş Köyü'nde, bir ev, bir ahır, bir ağıl ve 50 dönüm ekilebilir arazisinin olduğunu belirtmiştir. Geçimini, iki yüz adet küçükbaş hayvan, yirmi adet sığır, yüz kavak ağacı, yirmi ceviz ağacı ve yirmi adet çeşitli meyve ağacından sağlamakta idi. Yıllık gelir kaybının 5.5 milyar TL olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, kira için 100 milyon TL harcamıştır.

(l)Hüseyin Doğan (başvuru no: 8816/02)

Başvuran evli ve bir çocukludur. Maddi zarar için 53.6 milyar TL (32.250 Euro) talep etmiştir. Bir evi, bir ahır ve bir ağılı olduğunu belirtmiştir. Babası ile birlikte, babasının sahibi olduğu araziyi işlemekte idi. Yirmi adet küçükbaş hayvanı, üç adet sığırı ve on beş adet çeşitli ağacı bulunmaktaydı. Yıllık gelir kaybının 5 milyar TL olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, kira için 100 milyon TL harcamıştır.

(m)Geyik Doğan'ın yerini aldığı, Yusuf Doğan (başvuru no: 8817/02)

Başvuran, evli ve yedi çocukludur. 8 Aralık 2004 tarihinde vefat etmiştir ve karısı başvuruyu takip etmeye karar vermiştir. Vefatından önce, Yusuf Doğan, maddi zarar için

126.4 milyar TL (76.300 Euro) talep etmiştir. Bir evi, bir ahırını, bir ağılı ve 10 dönüm arazisi olduğunu belirtmiştir. Geçimini, seksen adet küçükbaş hayvan, on adet sığır, yüz adet kavak ağacı, yüz kırk beş ceviz ağacı ve on beş arı kovanından sağlamaktaydı. Yıllık gelir kaybının 14 milyar TL olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, kira için 150 milyon TL harcamıştır.

(n)Hüseyin Doğan (başvuru no: 8818/02)

Başvuran, babası ve büyükbabasının sahibi olduğu araziye işlemekteydi. Babasının evinde yaşamaktaydı. Seksen adet küçükbaş hayvanı ve dört adet sığırı bulunmaktaydı. Toplam kaybının 89.6 milyar TL (54.000 Euro) olduğunu belirtmiştir. Yıllık gelir kaybının 10 milyar TL olduğunu ve aylık 100 milyon TL kira ödediğini ifade etmiştir.

(o)Ali Rıza Doğan (başvuru no: 8819/02)

Başvuran, evlidir ve bir çocuktur. Maddi zarar için 50.8 milyar TL (30.000 Euro) talep etmiştir. Toplam kaybının 89.6 milyar TL (54.000 Euro) olduğunu ifade etmiştir. Yıllık gelir kaybının 5 milyar TL olduğunu ve aylık 80 milyon TL kira ödediğini belirtmiştir.

2.Hükümet'in görüşleri

Hükümet, başvuranların taleplerine itiraz etmiş ve temel olarak bu davadaki “ana karar”ın ardından oluşturdukları mekanizmanın, başvuranların maruz kaldıkları iddia edilen zarar için yeterli tazmin sağladığını öne sürmüştür. 27 Temmuz 2004 tarihli Tazmin Yasası kapsamında, Boydaş Köyü’ndeki mallarına erişememelerinin bir sonucu olarak maruz kaldıkları zarar için tazmin talep etmeye yönelik olarak tazmin komisyonlarına başvuruda bulunma yolunun başvuranlara açık olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, Hükümet, 17 Mart 2005 tarihli yazı ile başvuranların temsilcilerinin, Tunceli Kaymakamı’nın, zararlarının tazmini için ilgili tazmin komisyonuna başvurularına yönelik, 23 Şubat 2005 tarihli davetini reddettiğini not etmiştir.

Hükümet ayrıca, “Doğu ve Güneydoğu Anadolu Köye Dönüş ve Rehabilitasyon” projesinin, GAP, Köy İşleri Genel Müdürlüğü ve yerel idareler tarafından geliştirildiğini not etmiştir. Bu proje, bölgedeki köylerin alt yapısını yeniden inşa etme ve imar ederek sakinlerinin yeniden yerleştirilmesini kolaylaştırmayı hedeflemiştir. Bu proje bağlamında, Hükümet, 5.050.733.000 TL (2.882.500 Euro) harcamış ve toplam 25,015,498,520,000 TL (14,280,000 Euro) yardımda bulunmuştur. 2000 ve 2004 yılları arasında, 128,270’den fazla kişi köylerine geri dönmüştür. 2004 yılında, Tunceli Valisi, Boydaş’ın eski sakinlerini geri dönmeye ve sözkonusu projeden faydalanmaya davet etmiştir. Ancak, geri dönmek isteyen kişilerin sayısı yeterli olmadığı için proje Boydaş’da gerçekleştirilememiştir. Yetkili makamlar, köylülere dönmeleri için yardımcı olmak istemiştir. Ancak, başvuranların da dahil olduğu köylüler, iyi niyetle yaklaşmamışlardır.

Hükümet ayrıca, başvuranların öne sürdüğü iddiaların, güneydoğu Türkiye’nin sosyo-ekonomik gerçeklerini yansıtmaması nedeniyle, aşırı ve asılsız olduğunu belirtmiştir. Boydaş Köyü’ndeki evler, betondan değil, kerpiçten inşa edilmiştir. Dolayısıyla, daha ucuza doğal etkenlere karşı daha az dayanıklı şekilde inşa edilmişlerdir.

Bununla birlikte, Boydaş Köyü dahilindeki ve civarındaki arazi, verimli olmayıp ailelerin, ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. Sebze ve meyve üretim oranı, oldukça düşmüştür. Buğday, köyde yetiştirilebilen tek ürün olmuştur. Hozat’a bağlı Tarım

Müdürlüğü'nce yürütülen bir çalışma, Hozat'ın köylerindeki bir dönüm arsadan sağlanan ortalama yıllık gelirin, 21,600,000 Türk Lirası (11.12 Euro) olduğunu göstermiştir. Ayrıca, inek gibi büyükbaş bir hayvan, 288,000,000 Türk Lirası (148 Euro) gelir getirirken, koyun veya keçi gibi küçükbaş bir hayvan, 23,000,000 Türk Lirası (11.85 Euro) gelir getirmektedir.

Toprak, belediye ve Hozat İlçesi'ne bağlı Tarım Müdürlüğü kayıtlarına ilişkin bir bilirkişi komitesince yürütülen araştırmaya göre, Boydaş Köyü'ndeki toplam arsanın, 200,000 metre kare olduğu anlaşılmıştır. Ancak başvuranlar, 1994 senesi için, dört yılda bir sundukları taşınmaz mal beyanlarında herbirinin, Boydaş'ta 50,000 – 60,000 metre kare toprağa sahip olduğunu belirtmiştir. Sözkonusu rakamlar, 1990 senesinde sundukları beyanatlardaki miktarlarla tam bir tezat oluşturmaktadır. Beyan ettikleri arsanın toplam miktarı, Boydaş Köyü'nün toplam boyutundan çok daha fazladır.

Türkiye Elektrik Dağıtım Şirketi'nin (Tedaş), 25 Şubat 2005 tarihli yazısına değinen Hükümet, yalnızca Abdullah Doğan, Ahmet Doğan, Kazım Balık, Yusuf Doğan ve Müslüm Yılmaz isimli dört başvuranın, 1994 senesine kadar elektrik abonelikleri bulunduğunu belirtmiştir. Diğer başvuranların evlerinde elektrik bulunmamaktadır veya Boydaş'ta yasadışı yollardan elektirik kullanmışlardır.

Hükümet, başvuranların sahip oldukları toprakların boyutlarına ilişkin iddialarının gerçekdışı olduğunu ve yetkili makamlardan, tarım kredileri elde etmek amaçlı olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca, başvuranlardan bazılarının, aynı parsel toprağa veya babalarının sahip olduğu evlere sahip olduklarını iddia ettiklerini ileri sürmüştür. Bu nedenle Hükümet, AİHM'nin, sözkonusu köyde hiçbir mülke sahip olmayan başvuranların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarara ilişkin taleplerini reddetmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Abdullah Doğan'a ilişkin (başvuru no. 8803/02) Hükümet, Hozat İlçesi tapu kayıtlarına göre, kayıtlı mülkü bulunmadığını belirtmiştir. Hozat Belediyesi'nin taşınmaz mal kayıtlarında, başvurana ait mülk görünmediği halde başvuran, 1994 tarihli beyanında, 100 metre karelik bir eve sahip olduğunu iddia etmiştir. Hozat'a bağlı Tarım Müdürlüğü kayıtlarında, başvuranın hayvanı bulunmadığı görülmüştür. Başvuranın beyanı ve bilirkişilerin, başvuranın evinin piyasa değerine ilişkin yaptığı değerlendirme gözönüne alındığında, maddi zararının 2,670,000,000 Türk Lirası (1,600 Euro) olması gerekirdi.

Ahmet Doğan'ın oğlu, Celal Doğan hususunda tapu kayıtları, Belediye ve Tarım Müdürlüğü kayıtlarından, mülkü veya hayvanı bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, maddi zarara ilişkin talebi reddedilmelidir.

Hozat Belediyesi kayıtlarına göre Ali Rıza Doğan'ın (başvuru no. 8805/02) evi veya arsası bulunmamaktadır. Ancak, 1994 tarihli beyanında 16,000 metre kare toprağa sahip olduğunu ileri sürerken, Hozat Belediyesi'ne bağlı taşınmaz mal kayıt müdürlüğüne sunduğu 1990 tarihli beyanında, 1,000 metre kare toprağa sahip olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca 100 metre karelik bir evi ve 50 metre karelik bir avlusu bulunduğunu da ileri sürmüştür. Hozat'a bağlı Tarım Müdürlüğü kayıtlarından, başvuranın hayvanı olmadığı anlaşılmaktadır. 1994 tarihli beyanı ve bilirkişi raporları gözönüne alındığında, evinin ve avlusunun piyasa değeri, 4,005,500,000 Türk Lirası'na denktir. Toprağını ekmiş olsaydı, başvuranın 1994 ve 2004 yılları arasındaki gelir kaybı, 3,132,320,000 Türk Lirası olacaktı. Bu nedenle, başvuranın toplam maddi zararı, 7,137,820,000 Türk Lirası (4,167 Euro) olmalıdır.

Hozat Belediyesi taşınmaz mal kayıtlarına göre, Ahmet Doğan'ın (başvuru no. 8806/02), 23,500 metre karelik toprağı ve 78 metre karelik bir evi bulunmaktadır. 1994 tarihli beyanında, 24,600 metre karelik toprağı bulunduğunu iddia etmiştir. Hozat'a bağı Tarım Müdürlüğü kayıtlarından, başvuranın hayvanı olmadığı anlaşılmaktadır. 1994 tarihli beyanı ve bilirkişi raporları gözönüne alındığında, evinin piyasa değeri, 2,776,800,000 Türk Lirası'na denktir. Toprağını ekmiş olsaydı, başvuranın 1994 ve 2004 yılları arasındaki gelir kaybı, 4,599,400,000 Türk Lirası olacaktı. Bu nedenle, başvuranın toplam maddi zararı, 7,376,200,000 Türk Lirası (4,300 Euro) olmalıdır.

Tapu, belediye ve tarım müdürlüğü kayıtlarına göre, Ali Murat Doğan'ın (başvuru no. 8807/02) mülkü veya hayvanı bulunmamaktadır. Bu nedenle, maddi tazmin talebi reddedilmelidir.

Hıdır Balık, İhsan Balık ve Kazım Balık (başvuru numaraları 8809/02, 8810/02 ve 8811/02) hususunda Hükümet, sözkonusu üç başvuranın, Hıdır ve İhsan'ın büyükbabası, Kazım'ın babası olan Haydar Balık'ın topraklarını ekmiş olduklarını iddia ettiklerini belirtmiştir. Tapu, belediye ve tarım müdürlüğü kayıtlarını inceleyen yetkili makamlar, sözkonusu üç başvuranın mülkü veya hayvanı bulunmadığını tespit etmiştir. İhsan Balık, 1994 tarihli beyanında, 1950'de edinmiş olduğu 200 metre karelik bir evi bulunduğunu belirtmiştir. Hükümet, 1973 doğumlu olduğu halde evi, 1950 senesinde edinmesinin mümkün olmadığını vurgulamıştır. Kazım Balık, 1994 senesinde verdiği ifadesinde, 190,000 metre karelik bir arazisi ve 200 metre karelik bir evi bulunduğunu belirtmiştir. Hükümet, Balık ailesi için ödenecek tazminat hesaplanırken, Haydar Balık üzerine kayıtlı yalnızca 180,000 metre karelik bir ev ve arazi bulunduğunun gözönüne alınması gerektiği kanısındadır. Kısaca, bilirkişi raporlarını temek alan Hükümet, Kazım Balık'ın uğramış olduğu maddi zararın, evin piyasa değeri olan 8,900,000,000 Türk Lirası'na denk olduğunu ileri sürmüştür.

Hükümet, Mehmet Doğan'a ilişkin olarak (başvuru no. 8813/02), başvuranın uğradığı zararın, 25,225,280,000 (14,500 Euro) olarak hesaplandığını iddia etmiştir. Başvuranın, 1994 senesi için sunduğu taşınmaz beyanını temel alan Hükümet, evinin piyasa değerinin 4,000,500,000 Türk Lirası ve 1994 ve 2004 yılları arasındaki gelir kaybının, 21,109,680,000 Türk Lirası (11,137 Euro) olduğunu ileri sürmüştür. Başvuranın, kayıtlı mülkü bulunmadığı halde, 1994 senesinde 108,000 metre karelik araziye ve 150 metre karelik bir eve sahip olduğunu beyan ettiğini vurgulamıştır.

Hükümet, tapu, belediye ve tarım müdürlüğü kayıtlarına göre, Yusuf Doğan'ın oğlu Hüseyin Doğan'ın (başvuru no. 8816/02) mülkü veya hayvanı bulunmadığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla, Hüseyin Doğan'ın maddi tazminat iddiasının reddedilmesi gerektiği kanısındadır.

Yusuf Doğan'a (başvuru no. 8817/02) ilişkin olarak Hükümet, Hozat Belediyesi tapu kayıtlarına göre 2,000 metre karelik toprağı bulunduğunu belirtmiştir. 1994 senesinde başvuran, 50,000 metre karelik bir arazisi ve evi, her biri 50 metre karelik bir avlusu ve ahır bulunduğunu beyan etmiştir. Evinin, avlusunun ve ahırının toplam değeri, 5,340,000,000 Türk Lirası olarak hesaplanmıştır. 1994 ve 2004 seneleri arasındaki gelir kaybı, 391,550,000 Türk Lirası'dır. Bu nedenle, toplam zararı 5,371,000,000 Türk Lirası (3,300 Euro) olmalıdır.

Son olarak Hükümet, tapu, belediye ve tarım müdürlüğü kayıtlarına göre, başvuranlar Hüseyin Doğan ve Ali Rıza Doğan'ın (başvuru numaraları 8818/02 ve 8819/02) mülkü veya hayvanı bulunmadığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla, maddi tazminat iddiaları reddedilmelidir.

Kısaca Hükümet, AİHM'nin başvuranların, 5233 No.lu Kanun bağlamında kurulan ilgili tazminat komisyonlarına başvurmasını gerekli kılmasını ve sözkonusu davada, maddi tazminat miktarını belirlerken, sözkonusu komisyonlarca kullanılan hesaplama yöntemlerini gözönünde bulundurmasını istemiştir. Ayrıca AİHM'nin, Boydaş köylülerinin, geri dönmeyi ve "Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi"nin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmayı reddettiklerini gözönünde bulundurmasını istemiştir. Dolayısıyla, başvuranların sunduğu aşırı taleplerin, özellikle de Boydaş'ta mülkü olmayanların taleplerinin, reddedilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

3. AİHM'nin değerlendirmesi

AİHM, ihlal tespitinde bulunduğu bir kararın, sorumlu Devlet'e, sözkonusu ihlale son verme ve ihlalden önceki mevcut durumun mümkün kıldığı ölçüde, doğan sonuçları telafi etmek için düzeltme yapma hususunda yasal bir yükümlülük getirdiğini hatırlatır (*Brumărescu/Romanya* (adil tazmin) [BD], no. 28342/95, § 19, AİHM 2001 – I).

Bir davaya taraf Sözleşmeciler Devletler, AİHM'nin ihlal edildiğini tespit ettiği bir karara uyma şekillerini belirlemede ilke olarak serbesttir. Bir kararın uygunlama şekline ilişkin değerlendirme, Sözleşmeciler Devletler'in, AİHS'nin 1. maddesi uyarınca garanti altına alınan hakları ve özgürlükleri korumaya ilişkin birincil yükümlülükleri hususundaki seçme özgürlüğünü yansıtır. İhlalin niteliği, eski halin iadesine (*restitutio in integrum*) olanak veriyorsa, bunu uygulamak sorumlu Devlet'in görevidir. Diğer yandan, ulusal hukuk, ihlalin sonuçlarına ilişkin düzeltme yapılmasına izin vermez veya kısmi olarak izin verirse, 41. madde AİHM'ye, uygun gördüğü şekilde, mağdur tarafa tazminat ödenmesine karar verme yetkisini verir (bkz. *Papamichalopoulos ve Diğerleri/Yunanistan* (Madde 50), 31 Ekim 1995 tarihli karar, A Serisi no. 330-B, sayfa 58-59, § 34).

AİHM, esas hükmünde, Boydaş'taki evlerine ve arazilerine ulaşamamaları sonucu başvuranların, umumi menfaat talepleri ve mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkının korunması arasında korunması gereken hassas dengenin bozulmasına yol açan kişisel ve haddinden fazla bir yüke maruz bırakıldığı sonucuna varmıştır. Ayrıca, yetkililerin, başvuranların kendi istekleriyle, güvenli ve onurlu bir şekilde evlerine veya daimi ikametgahlarının buldukları yerlere dönmelerini veya kendi istekleriyle ülkenin başka bir bölgesine yerleşmelerini sağlayacak şartları oluşturmak ve imkanları sunmak şeklinde esas görev ve sorumluluklarının olduğunu gözlemlemiştir (§ 154).

AİHM, başvuranların Boydaş'a dönebilme imkanlarının ve evlerine ve topraklarına erişimlerinin reddedildiği dönemde maruz kaldıkları zararın tazmininin, onları, mümkün olduğu kadar, 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesinin ve AİHS'nin 8. maddesinin ihlal edilmemiş olduğu takdirde içinde olmuş olacakları duruma eşit bir duruma getireceğini değerlendirmektedir.

Ancak, tarafların ifadelerinden anlaşılan o ki, başvuranlar artık evlerine ve topraklarına dönüp Boydaş'ta yeni bir yaşam kurmak istememektedirler. Bu nedenle, bu davanın şartlarında, sözkonusu maddi zarara karşılık tazminat ödenmesi başvuranlar için en uygun adil tazmin olarak gözükmektedir.

Bu bağlamda, Hükümet'in, başvuranların işlemlerin bu aşamasında zararlarına karşılık tazminat talep etmek için yetkili tazmin komisyonlarına başvurmalarını gerektirdiği şeklindeki

iddiasını kabul edemez. Adil tazmin konusu üzerinde tarafların bir anlaşmaya varamadıklarını ve işlemlerin hali hazırda çok uzun sürmüş olduğunu belirtmiştir.

Yukarıda belirtilenlerin karşısında, AİHM, başvuruların her birine ödenecek maddi tazminat miktarını belirleyecektir. AİHM, başvuruların talepleri ve Hükümet tarafından sunulan bilgiler arasında önemli bir fark olduğunu gözlemlemektedir. Ayrıca, bu amaçla taraflarca kullanılan hesaplama yöntemleri birbirinden oldukça farklıdır. Bu nedenle, başvurularca maruz kalınan maddi zararı değerlendirirken, AİHM, uygun olduğu sürece, taraflarca sunulan hesapları göz önünde bulunduracaktır. Bununla beraber, 41. madde uyarınca ortaya konan delillerin farklılığı nedeniyle, AİHM'nin değerlendirmesi ister istemez bir derece düşündürücü olacaktır (bkz. *Akdivar ve Diğerleri – Türkiye* (50. madde), 1 Nisan 1998 tarihli karar, *Reports* 1998-II, § 19 ve *Selçuk ve Asker – Türkiye*, 24 Nisan 1998 tarihli karar, *Reports* 1998-II, § 106).

a) Mülkiyetin bozulmasından veya bakımsızlıktan doğan zararlar

Bakımsızlıktan harabe haline dönen ev veya ambarlardan doğan sözde zarar hususunda, AİHM, sadece, aşağıda adları geçen sekiz başvurana tazminat ödenmesine karar verecektir: Abdullah Doğan (başvuru no. 8803/02), Cemal Doğan (başvuru no. 8804/02), Ali Rıza Doğan (başvuru no. 8805/02), Ahmet Doğan (başvuru no. 8806/02), Kazım Balık (başvuru no. 8811/02), Mehmet Doğan (başvuru no. 8813/02), Müslüm Yılmaz (başvuru no. 8815/02) ve Geyik Doğan (başvuru no. 8817/02). Geri kalan başvuruların iddia edildiği gibi daire sahibi oldukları veya zarar gördükleri ispat edilmemiştir.

Yukarıda belirtilen tespit karşısında, AİHM, yukarıda adı geçen sekiz başvuranın her birine, mülkiyetlerinin bozulmasından doğan zarara karşılık 1.000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

b) Gelir kaybı

Gelir kaybından doğan zarar hususunda, AİHM, tüm başvuruların Boydaş'da tarım, hayvancılık ve ormancılık gibi ekonomik faaliyetler yürüttüklerini gözlemlemektedir. Bu nedenle, başvuruların mülkiyetlerine erişimlerinin reddedildiği dönemde gerçekleşen gelir kaybına karşılık tazminat ödenmesine karar verilmelidir. Bu bağlamda, AİHM, tarafların hesaplama yöntemleri ve ifadeleri arasındaki büyük farklılığı kaydetmektedir. Dolayısıyla, tazminatı belirlerken, Tunceli ili Hozat ilçesinde kurulan tazmin komisyonlarınca ödenmesine karar verilen benzer tazminat düzeyleri göz önüne alınmalıdır. Ancak, miktarları belirlerken, başvuruların, yaşadıkları yeni yerlerde ekonomik faaliyetlerini, her ne kadar kötü durumda olsa da, sürdürdükleri unutulmamalıdır.

Yukarıda belirtilenleri göz önünde tutarak, AİHM, gelir kaybına karşılık başvuruların her birine 13.500 Euro ödenmesine karar vermiştir.

c) Alternatif konut masrafı

Alternatif konut masrafına ilişkin olarak, AİHM, on üç başvuranın rakam sunduklarını ancak Abdullah Doğan (başvuru no. 8803/02) ve Ali Rıza Doğan (başvuru no. 8805/02) isimli iki başvuranın alternatif konuta ilişkin olarak gördükleri zarara karşılık bir talep sunmadıklarını kaydetmektedir. Hükümet de konuya ilişkin herhangi bir ayrıntı sunmamıştır.

Dolayısıyla, AİHM, bu başlık altında, Abdullah Doğan (başvuru no. 8803/02) ve Ali Rıza Doğan (başvuru no. 8805/02) isimli başvuranlara tazminat ödenmemesine karar vermiştir. Ancak, başvuran Ali Rıza Doğan'a (başvuru no. 8819/02) 4.200 Euro ve geri kalan on iki başvuranın her birine 5.400 Euro ödenmesine karar vermeyi makul değerlendirmiştir.

d) Özet

Sonuç olarak, maddi tazminat konusunda, AİHM, başvuranların her birine aşağıda belirtilen miktarların ödenmesine karar vermiştir:

- (a) 14.500 Euro (Abdullah Doğan, başvuru no. 8803/02);
- (b) 19.900 Euro (Cemal Doğan, başvuru no. 8804/02);
- (c) 14.500 Euro (Ali Rıza Doğan, başvuru no. 8805/02);
- (d) 19.900 Euro (Ahmet Doğan, başvuru no. 8806/02);
- (e) 18.900 Euro (Ali Murat Doğan, başvuru no. 8807/02);
- (f) 18.900 Euro (Hasan Yıldız, başvuru no. 8808/02);
- (g) 18.900 Euro (Hıdır Balık, başvuru no. 8809/02);
- (h) 18.900 Euro (İhsan Balık, başvuru no. 8810/02);
- (i) 19.900 Euro (Kazım Balık, başvuru no. 8811/02);
- (j) 19.900 Euro (Mehmet Doğan, başvuru no. 8813/02);
- (k) 19.900 Euro (Müslüm Yılmaz, başvuru no. 8815/02);
- (l) 18.900 Euro (Hüseyin Doğan, başvuru no. 8816/02);
- (m) 19.900 Euro (Geyik Doğan, başvuru no. 8817/02);
- (n) 18.900 Euro (Hüseyin Doğan, başvuru no. 8818/02);
- (o) 17.700 Euro (Ali Rıza Doğan, başvuru no. 8819/02).

B. Manevi tazminat

Başvuranların her biri sıkıntı ve manevi zarara karşılık 15.000 Euro tazminat talep etmiştir.

Hükümet, başvuranların manevi tazminat taleplerinin aşırı olduğunu ileri sürmüştür.

Sözkonusu davada esas kararın alınmasını müteakip olarak başvuranların ve ülke içinde yerinden edilmiş diğer kişilerin durumunu düzeltmek yönünde sorumlu Devlet yetkililerince alınan önlemler karşısında, AİHM, 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesi ve AİHS'nin 8 ve 13. maddelerin tespit edilen ihlallerinden doğan herhangi bir manevi zarara karşılık esas kararın başlı başına yeterli adil tazmin oluşturduğunu değerlendirmektedir.

C. Mahkeme masrafları

Başvuranlar, AİHM huzurunda davalarının hazırlanması ve sunumunda gerçekleşen ücretler ve masraflar karşılığı 21.906 Euro ödenmesini talep etmişlerdir. Bu miktar, AİHM'deki işlemlerde avukatları tarafından yapılan çalışma karşılığı ücretleri (352 saat ve 30 dakika adli çalışma) ve yolculuk, telefon, kırtasiye ve çeviri/tercüme masraflarını kapsamıştır.

Hükümet bu talebin aşırı ve asılsız olduğunu ileri sürmüştür. Başvuranlar tarafından taleplerini doğrulamak için bir makbuz veya başka herhangi bir belgenin sunulmadığını iddia etmiştir.

AİHM, AİHS'nin 41. maddesi uyarınca ancak gerçekten ve zorunlu olarak yapılan mahkeme masraflarının ödenebileceğini yinelemektedir. Bu bağlamda, sözkonusu davanın detaylı inceleme gerektiren karmaşık hukuki ve olgusal konular içerdiğini gözlemlemektedir. Bu nedenle, AİHM, başvuranlar tarafından sunulan belgelerin ve iddiaların ayrıntılarını göz önünde tutarak, tabi olabilecek her türlü katma değer vergisi ve Avrupa Konseyi tarafından adli yardım olarak tanınan 2.910,60 Euro hariç olarak, talep edilen miktarın tam olarak ödenmesine karar vermeyi makul değerlendirmiştir.

D. Gecikme faizi

AİHM, gecikme faizi olarak, Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar verir.

BU SEBEPLERLE, AİHM OYBİRLİĞİ İLE

1. (a) Sorumlu Devlet'in, başvuranlara, aşağıdaki miktarları, AİHS'nin 44 § 2. maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme günündeki kur üzerinden Yeni Türk Lirası'na dönüştürülmek üzere ödemesine:

(i) maddi tazminat olarak

- 14.500 Euro (Abdullah Doğan, başvuru no. 8803/02);
- 19.900 Euro (Cemal Doğan, başvuru no. 8804/02);
- 14.500 Euro (Ali Rıza Doğan, başvuru no. 8805/02);
- 19.900 Euro (Ahmet Doğan, başvuru no. 8806/02);
- 18.900 Euro (Ali Murat Doğan, başvuru no. 8807/02);
- 18.900 Euro (Hasan Yıldız, başvuru no. 8808/02);
- 18.900 Euro (Hıdır Balık, başvuru no. 8809/02);
- 18.900 Euro (İhsan Balık, başvuru no. 8810/02);
- 19.900 Euro (Kazım Balık, başvuru no. 8811/02);
- 19.900 Euro (Mehmet Doğan, başvuru no. 8813/02);
- 19.900 Euro (Müslüm Yılmaz, başvuru no. 8815/02);
- 18.900 Euro (Hüseyin Doğan, başvuru no. 8816/02);
- 19.900 Euro (Geyik Doğan, başvuru no. 8817/02);
- 18.900 Euro (Hüseyin Doğan, başvuru no. 8818/02);
- 17.700 Euro (Ali Rıza Doğan, başvuru no. 8819/02);

(ii) mahkeme masrafları olarak

- Avrupa Konseyi tarafından adli yardım olarak tanınan 2.910,60 Euro (iki bin dokuz yüz on Euro altı cent) hariç olarak 21.906 Euro (yirmi bir bin dokuz yüz altı Euro);

(iii) yukarıda belirtilen miktarlara tabi olabilecek her türlü vergi;

(b) Yukarıda belirtilen üç aylık sürenin aşılmasından ödeme gününe kadar geçen süre için yukarıdaki miktara Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli faizinin üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;

2. Manevi tazminata ilişkin olarak, 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesi ve AİHS'nin 8 ve 13. maddelerinin tespit edilen ihlallerinden doğan herhangi bir manevi zarara karşılık esas kararın başlı başına yeterli adil tazmin oluşturduğuna;

3. Başvuranların adil tazmin talebinin kalanının reddine

KARAR VERMİŞTİR.

İngilizce olarak hazırlanmış ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesi uyarınca 13 Temmuz 2006 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Vincent BERGER
Yazı İşleri Müdürü

Boštjan M. ZUPANČIČ
Başkan